

УДК 340.1

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.04.8>

РОЛЬ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В РЕІНТЕГРАЦІЇ ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

Демиденко В.О.,

кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри конституційного
права та прав людини НАВС,
ORCID: 0000-0001-6771-0080

Демиденко В.О. Роль місцевого самоврядування в реінтеграції деокупованих територій України.

В статті розглянуто роль та значення місцевого самоврядування в протидії російській агресії в сучасних умовах, а також в перспективній гармонійній реінтеграції деокупованих територій України та забезпечення сталої національної стійкості.

Сформульовано авторське бачення система національної стійкості України як складного комплексу різноманітних взаємопов'язаних елементів, що в своїй сукупності спроможні забезпечити виявлення загроз національній державності та громадянському суспільству, їх диференціацію за вагомістю і пріоритетністю реагування, перманентний моніторинг загроз за їх еволюцією, усунення вказаних загроз сталого розвитку.

Встановлено, що вагомим викликом національній системі стійкості держави буде реінтеграція деокупованих територій України. Продуманість цього процесу, виокремлення ключових проблем та перепон щодо ефективної реінтеграції деокупованих територій, усунення безпекових, економічних, соціальних, політичних, нормативно-правових, правозахисних, духовно-ідеологічних, культурно-освітніх, екологічних, інфраструктурних та інших завад на шляху органічної реінтеграції деокупованих територій України ґрунтовно впливатимуть на національну систему стійкості як в державному масштабі, так і локальному.

Зроблено висновок, що функціонування місцевого самоврядування на основі принципу субсидіарності щодо реінтеграції деокупованих територій є найбільш ефективним напрямом успішного гармонійного возз'єднання раніше окупованих територій з Україною.

Аргументовано, що основний акцент в сфері реінтеграції деокупованих територій має бути спрямований на людей, що проживають або повертаються чи селяться на таких деокупованих територіях. Саме контекстом органічного об'єднання людей навколо цінностей культурного, економічного, соціального, політичного, духо-

во-ідеологічного життя України після деокупації має бути наповнена муніципальна та державна політика.

Такий підхід активної муніципальної політики поєднаний з державною підтримкою на основі врахування місцевих потреб, запитів та особливостей деокупованих територій забезпечить їх формалізацію, стале відновлення та послідує процвітання.

Ключові слова: місцеве самоврядування, муніципальна влада, деокупація, реінтеграція деокупованих територій, національна система сталого розвитку.

Demydenko V.O. The role of local self-government in the reintegration of the de-occupied territories of Ukraine.

The article examines the role and significance of local self-government in countering Russian aggression in modern conditions, as well as in the prospective harmonious reintegration of the de-occupied territories of Ukraine and ensuring sustainable national stability.

The author's vision of the system of national strength of Ukraine as a complex of various interconnected elements, which in their totality are able to ensure the detection of threats to national statehood and civil society, is formulated, their differentiation according to the importance and priority of response, permanent monitoring of threats according to their evolution, elimination of the indicated threats to sustainable development.

It has been established that the reintegration of the de-occupied territories of Ukraine will be a significant challenge to the national system of state strength. The thoughtfulness of this process, the identification of key problems and obstacles to the effective reintegration of the de-occupied territories, the elimination of security, economic, social, political, legal, spiritual-ideological, cultural-educational, environmental, infrastructural and other obstacles to the organic reintegration of the de-occupied territories of Ukraine will have a profound impact on the national system of strength both on a state scale and on a local scale.

It was concluded that the functioning of local self-government based on the principle of subsidiarity in relation to the reintegration of de-occupied territories is the most effective direction for the successful harmonious reunification of previously occupied territories with Ukraine.

It is argued that the main emphasis in the field of reintegration of de-occupied territories should be aimed at people living or returning or settling in such de-occupied territories. It is the context of the organic unification of people around the values of the cultural, economic, social, political, spiritual and ideological life of Ukraine after deoccupation that should fill municipal and state policy.

This approach of active municipal policy combined with state support based on taking into account local needs, requests and features of the de-occupied territories will ensure their formalization, sustainable recovery and subsequent prosperity.

Key words: local self-government, municipal government, de-occupation, reintegration of de-occupied territories, national system of sustainable development.

Постановка проблеми. Повномасштабне вторгнення росії, її загарбницькі та людино-невисні плани загострили в Україні низку ретроспективних проблем державотворчого та інтеграційного характеру (національної та інституційної стійкості, антикорупційної та антиолігархічної політики, відповідності європейським та євроатлантичним цінностям та ін).

Водночас агресивна війна росії, що зараз вже безсумнівно для всього цивілізованого світу демонструє свою терористичну сутність, породила і низку нових викликів різноманітного характеру (гуманітарного, демографічного, політичного, реінтеграційного).

Відповіді на вказані нові виклики, усвідомлення їх глибини, масштабу та напрямів їх подолання мають закладатися вже зараз в умовах війни. Саме такий підхід забезпечить стале національне відновлення Української держави. Особливо нагальність вказаного питання вже нині яскраво спостерігається стосовно реінтеграції до України її деокупованих територій.

З огляду, що найбільше функціональне навантаження в умовах реінтеграції Українських деокупованих територій в недалекій перспективі буде лягати саме на місцеве самоврядування, виникає гостра потреба у випереджуючому події науково-експертному супроводженні цих реінтеграційних процесів.

Метою статті є визначення ролі та значення місцевого самоврядування в Україні, його органів та посадових осіб, територіальних громад як в протидії російській агресії в сучасних умовах, так і, що особливо важливо, в перспективній

гармонійній реінтеграції деокупованих територій України та забезпечення сталої національної стійкості на основі врахування ймовірних деструктивних аспектів в процесі відновлення територіальної цілісності України.

Стан опрацювання проблематики. За роки незалежності України проблематика місцевого самоврядування набула широкого медійного та доктринального відображення. Це, на наше переконання, обумовлено тим, що місцеве самоврядування є засадою конституційного ладу України, а також одним із беззаперечних атрибутів демократичної, правової, соціальної, європейської держави.

Водночас, ефективне місцеве самоврядування, на наш погляд, доцільно розглядати як запоруку сталого національного розвитку та розбудови Української держави. Ця теза знайшла своє позитивне втілення в процесі децентралізації державної влади в Україні, зміцнення правової, матеріальної, фінансової, організаційної, інституційної та інших основ функціонування місцевого самоврядування в Україні, формування спроможних територіальних громад.

Як наслідок, розвиток системи місцевого самоврядування в Україні, вдосконалення функціонального аспекту діяльності елементів системи місцевого самоврядування знаходить своє широке висвітлення у значній кількості науково-теоретичних досліджень вітчизняних науковців. Зокрема, вказаними аспектами були присвячені роботи таких вчених як О.В. Батанова, М.О. Баймуратова, В.І. Борденюка, І.А. Галіахметова, Р.К. Давидова, В.М. Кампо, Н.В. Камінської, М.І. Корнієнка, М.В. Костицького, В.В. Кравченка, В.С. Куйбіди, П.М. Любченка, М.В. Пітцика, В.Ф. Погорілка, М.О. Пухтинського, А.О. Селіванова, Ю.М. Тодики, О.Ф. Фрицького, В.М. Шаповала та багатьох інших авторів.

Разом з тим, не зважаючи на значну увагу приділену організації і діяльності системи місцевого самоврядування в Україні, його роль та значення як в сучасних умовах воєнної агресії росії, так і в контексті деокупації тимчасово окупованих територій України та послідувочої органічної реінтеграції цих територій не знайшла свого належного науково-експертного аналізу. На певне усунення цього вакууму і спрямована ця публікація.

Виклад основного матеріалу. В червні 2024 року відбулася Міжнародна конференція з питань відновлення України (Ukraine Recovery Conference – URC2024), яка в чергове продемонструвала єдність цивілізованого світу в особі лідерів держав-членів ЄС, урядів низки інших країн, різноманітних міжнародних урядових та неурядових організацій, представників провідних бізнес структур та громадянського суспільства щодо протидії віроломній агресії росії, бачення концепції міжнародної та, зокрема,

європейської безпеки, допомоги Україні у післявоєнному відновленні. Показово, що URC2024 проводилася під гаслом – «Об'єднані у захисті. Об'єднані у відновленні. Сильніші разом».

Варто зауважити, що URC2024 є лише одним із елементів системи комплексу щорічних міжнародних заходів, в переважній більшості, високого рівня (за участь глав держав та урядів, очільників інституцій ЄС, міністрів закордонних справ), ініційованих як Україною, так і іншими демократичними державами, що спрямовані на формування та реалізацію спільної політики захисту України, її критичної інфраструктури, гуманітарного аспекту як в умовах сьогодення, так і в перспективному післявоєнному відновленні України. Особливістю URC2024 було те, що його вперше організувала та проводила одна з провідних держав-членів ЄС – Німеччина.

При цьому, доцільно відзначити доволі відчутну насиченість 2024 року заходами такого масштабу. Для прикладу, якщо URC2024 проводилася 11 та 12 червня 2024 року в Берліні, то вже через три дні (15-16 червня) в Бюргенштоці недалеко від міста Люцерн (кантон Нідвальден, Швейцарія) було проведено міжнародну конференцію, що серед міжнародної спільноти отримала назву «Глобальний саміт миру» [1]. Він переслідував за мету обговорити десять пунктів «Формули миру Зеленського». Примітно, що в роботі «Глобального саміту миру» взяли участь 92 країни та 8 міжнародних організацій. На наше переконання, основною метою «Глобального саміту миру» було залучення «держав глобального півдня» до обговорення мирних ініціатив Президента України.

Адже на сьогодні у лідерів європейських держав присутнє чітке уявлення, що розв'язана росією війна в Україні є не лише виключно українською проблемою. Керманичі європейських держав (за рідким виключенням) та очільники інституцій ЄС нині (до недавно цього ще не спостерігалось) вже усвідомили, що протидія російській агресії є завданням для всього «європейського дому» в обороні тих демократичних цінностей, яких досягла європейська цивілізація. І для досягнення позитивного результату – перемоги над росією є головне – політичне, ідейно-духовне наповнення цього процесу, яке ймовірно може, на наш погляд, дещо змінюватиметься прямо залежно від низки різноманітних виборчих процесів (регіональних європейських, національних, локальних тощо). При цьому, на наш думку, варто відзначити вагоме відставання європейського військово-промислового комплексу для ефективної підтримки реалізації європейської політики досягнення миру на європейському континенті. Водночас сьогодні є стійке переконання щодо подолання вказаного дисбалансу до кінця 2024 року.

Разом з тим, вигідні переговорні позиції для України для досягнення сталого миру, звичайно, залежать від рівня військово-політичної підтримки європейських держав-партнерів, США, Канади, Японії, Південної Кореї, ЄС та НАТО та ін. Адже така допомога може надаватися в обсягах, щоб Україна встояла і не зникла з політичної мапи світу, або інший її варіант – щоб Україна перемогла. Останній варіант викликав донедавна (та й непоодинокі нині викликає) певне занепокоєння в наших партнерів з огляду ймовірних перспектив правонаступників ядерного потенціалу переможеної росії. Це яскраво спостерігалось на ювілейній шістдесятій Мюнхенській безпековій конференції (16-18 лютого 2024 року) [2].

Власне, з огляду на наведене, на нашу думку, перемога України та сталий мир не може відбутися без позитивних зрушень в політичних позиціях держав «Глобального півдня».

Більше того, на наше переконання, саме досягненням «Глобального саміту миру» (Бюргенштоц, Швейцарія), окрім підписання спільного комюніке про основи миру, що дуже важливо, є перш за все – участь у саміті та підтримка України низки держав «Глобального півдня». Так, у саміті взяли участь на різних рівнях представництва Індія, Туреччина, Аргентина, Чилі, Гана, Кенія та ін. Ми вважаємо, що участь цих держав та перш за все – Індії в процесах пов'язаних з підтримкою України обумовить перегляд та зміну політичної позиції Китаю саме на основі Статуту ООН та Римського статуту Міжнародного Кримінального Суду в оцінці агресивної війни з боку росії. В протилежному випадку Китай ризикує втратити геополітичне лідерство в регіоні поряд вже з втратою економічного лідерства на фоні вагомого зростання ВВП таких держав як: Індія, Сінгапур, В'єтнам та ін.

Водночас інтегруючим елементом наведених вище та багатьох інших міжнародних міжурядових конференцій є визнання місцевої влади, а відповідно – перш за все, місцевого самоврядування, як вагової рушійної сили в трансформації України, її модернізації на шляху до перемоги та післявоєнному відновленні.

Зокрема, Міжнародна конференція з питань відновлення України (URC2024) фокусувалася на чотирьох тематичних вимірах: 1) бізнес-вимір – залучення приватного сектору для відбудови та економічного зростання; 2) людський вимір – соціальне відновлення та людський капітал для майбутнього України; 3) місцевий та регіональний вимір – відновлення громад та регіонів; 4) ЄС – євроінтеграція та дотичні до цього реформи.

При цьому, лідери та представники високого рівня іноземних держав у своїх промовах наголошували, що місцевому та регіональному рів-

ням належить ключова роль у відбудові України як в нинішніх умовах триваючої війни та і в післявоєнному зростанні України. На URC2024 неодноразово підкреслювалася вага роль місцевих громад у відновленні, розподілі фінансових ресурсів та розбудові спроможностей. Йдеться про створення функціонуючих та стійких громад шляхом сталого розвитку міст, житла та місцевої господарської діяльності. Водночас, на переконання учасників URC2024, необхідно підвищувати прозорість та підзвітність як ключові фактори для формування довіри громадян та стійкості України [3].

Разом з тим нині на європейському континенті третій рік триває війна. Війна, що вагомо відрізняється від попередніх світових воєн та до недавнього часу була відома світовій спільноті за масштабами та кількістю в той чи інший спосіб залучених суб'єктів до неї та головне – за наслідками, які лише в загальних рисах проявляються для цивілізованого світу загалом, України – зокрема, недемократичних держав та їх терористичних проксі-сил.

Характерними рисами цієї війни є її гібридний характер, що перманентно проявляється з боку держави-терориста росії в гармонійно-еклектичному комплексному поєднанні як конвенційної зброї, так і масштабних світових інформаційних компаній, відвертої пропаганди, прямої терористичної діяльності та грандіозних кібератак, застосуванням нових засобів (різноманітних повітряних, наземних, надводних, підводних та інших безпілотних систем) та методів ведення війни тощо.

Ця війна є серйозним випробуванням перш за все системи забезпечення міжнародного миру і безпеки, різноманітних міжнародних міжурядових та неурядових організацій, військово-політичних та економічних союзів, окремих держав, що являються геополітичними й економічними лідерами сучасного світу, їх вищого військово-політичного керівництва та істеблшменту.

На жаль, наведенні вище суб'єкти, в переважній більшості, виявилися не готовими та неефективними, а іноді взагалі неспроможними, у формування сучасної політики, адекватної до викликів, поставленим державою-терористом росією та її спільниками з недемократичного (авторитарного та тоталітарного) клубу держав.

Разом з тим, незважаючи на домінуючі на початку повномасштабного вторгнення росії в Україну песимістичні прогнози щодо стійкості України в протидії військово-терористичній діяльності росії, Україна вже третій рік чинить шалений опір, відвойовує свої території, нищить загарбницькі війська, виснажує державу-терориста та її сателітів, інтегрує світову демократичну спільноту навколо вироблених людською цивілізацією цінностей поваги до Статуту ООН,

міжнародної безпеки, демократії, верховенства права, цінування життя людини та її свободи.

З огляду на наведене виникає запитання щодо визначення низки складових елементів нинішньої стійкості України проти загарбницьких, терористичних планів та дій росії, їх формалізації та послідууючого зміцнення і посилення з метою деокупації захоплених територій України, відновлення суверенітету та територіальної цілісності України, успішної реінтеграції звільнених від окупантів територій та забезпечення безпеки, системного й сталого розвитку деокупованих територій та становлення України як повноправного суб'єкта міжнародного права, своєрідного регіонального лідера, що відіграватиме вагому роль в ЄС, НАТО та ймовірних нових безпекових союзах, створених в недалекій перспективі на європейському континенті.

Звичайно, на наш погляд, вказана система національної стійкості України являє собою складний комплекс різноманітних взаємопов'язаних елементів, що в своїй сукупності спроможні забезпечити виявлення загроз національній державності, їх диференціації за вагомістю і необхідністю оперативного реагування, перманентний моніторинг за їх еволюцією, акумулювання необхідних ресурсів публічної влади (державної та муніципальної) й загалом суспільства на перш за все пріоритетні, а в послідууючому – поточні напрямки реагування, реалізація системи дій щодо усунення загроз і послідууючий постревю (аналіз ефективності реалізації заходів з ліквідації та нівелізації загроз, виявлення допущених помилок в цьому процесі, виокремлення слабких елементів системи національної стійкості, розробка напрямів, строків та конкретних заходів на посилення національної спроможності сталої стійкості).

Варто наголосити, що національна система стійкості України, на наше переконання, диференціюється на декілька рівнів (державний, регіональний та місцевий або локальний). При цьому забезпечення національної системи стійкості на регіональному та локальному рівнях в переважній більшості залежить від ефективності функціонування територіальних громад, органів та посадових осіб місцевого самоврядування, їх функціональної спроможності та дієвості.

Вагомим викликом національній системі стійкості буде реінтеграція деокупованих територій України. Продуманість цього процесу, виокремлення ключових проблем та перепон щодо ефективної реінтеграції деокупованих територій, нівелювання безпекових, економічних, соціальних, політичних, нормативно-правових, правозахисних, духовно-ідеологічних, культурно-освітніх, екологічних, інфраструктурних та інших завад на шляху органічної реінтеграції деокупованих територій України ґрунтовно

впливатимуть на національну систему стійкості як в державному масштабі, так і локальному.

Доцільно звернути увагу, що Президентом України було затверджено рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Про запровадження національної системи стійкості» [4]. Власне вказаний документ в рубриці «Загальні положення» визначає, що національна система стійкості це – комплекс цілеспрямованих дій, методів та механізмів взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, інститутів громадянського суспільства, які гарантують збереження безпеки і безперервності функціонування основних сфер життєдіяльності суспільства і держави до, під час і після настання кризової ситуації. Водночас, організаційна стійкість, за Концепцією національної стійкості, це – здатність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій ідентифікувати, готуватися, реагувати на загрози, адаптуватися до змін безпекового середовища, підтримувати стале функціонування до, під час і після настання кризової ситуації задля збереження функціонування і подальшого розвитку.

Таким чином, вказаний вище нормативно-правовий акт та, власне, і саме життя підтвердило вагомість ролі місцевого самоврядування в забезпеченні сталого рівня національної стійкості в тому числі в аспекті реінтеграції деокупованих територій України.

Визначальна роль органів місцевого самоврядування в реінтеграції деокупованих територій та головне реінтеграція людей, що проживають чи повертатимуться на деокуповані території також підтверджена і в Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023-2025 роках (далі – Стратегія) [5].

Зокрема, Стратегія визначає, що важливим елементом реалізації державної політики щодо внутрішнього переміщення є підтримка з боку органів державної влади та органів місцевого самоврядування добровільного безпечного повернення громадян України до територіальних громад після деокупації відповідних територій та припинення активних бойових дій. З цією метою важливо забезпечити міжсекторальну взаємодію органів державної влади та органів місцевого самоврядування в контексті формування державної політики щодо повернення до покинутого місця проживання та реінтеграції внутрішньо переміщених осіб.

При цьому в Стратегії встановлено, що ключовими показниками результативності щодо внутрішнього переміщення має бути запровадження механізму координації діяльності орга-

нів державної влади та органів місцевого самоврядування під час вирішення питань повернення внутрішньо переміщених осіб до покинутого місця проживання та їх реінтеграції, регулярне інформування населення, в тому числі через офіційні веб-портали органів державної влади, територіальних громад, щодо ситуації на території населених пунктів, з яких було здійснено внутрішнє переміщення, кількість зруйнованого чи пошкодженого житла, що відбудовано та відремонтовано в територіальних громадах, кількість територіальних громад, які використовують цифрові платформи для картографування зруйнованого і пошкодженого внаслідок збройної агресії проти України житла та його відновлення на рівні територіальної громади та ін.

Варто наголосити, що переважна більшість цілей та заходів, що потребують здійснення з метою реінтеграції деокупованих територій, зростання їх людського потенціалу та економічної спроможності належить до компетенції органів та посадових осіб місцевого самоврядування, територіальних громад. З огляду на цей важливий аспект, на наше переконання, найменування Стратегії з акцентуванням уваги, що це саме Стратегія державної політики щодо внутрішнього переміщення є помилковим. Позаяк, на нашу думку, цей фундаментальний нормативно-правовий акт має носити назву Стратегія державної та муніципальної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року.

Вагомість ролі місцевого самоврядування в реінтеграції деокупованих територій вбачає і Стратегія деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя [6]. Так, п. 75 наведеного вище стратегічного документу встановлює, що зміцнення національної стійкості та послідовна реінтеграції нині тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя після звільнення вказаних тимчасово окупованих територій та відновлення на цих територіях конституційного ладу України передбачає реформи у сфері децентралізації, розвитку та забезпечення спроможності територіальних громад, розробки заходів з відновлення роботи органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування на території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя.

Більше того, виходячи з Європейської хартії місцевого самоврядування [7], одним із його основоположних принципів є принцип субсидіарності. При цьому субсидіарність (від лат. *subsidiūm* – допоміжний) – організаційний і правовий принцип, згідно з яким завдання повинні вирішуватися на найнижчому, малому або віддаленому від центру рівні, на якому їх вирішення можливе й ефективне [8, с. 37].

З огляду на це, саме місцевому самоврядуванню під силу органічно та прагматично (оцінка подій та явищ з точки зору практичного зиску) інтегрувати до України звільнені від російського полону території та людей. Адже перш за все саме муніципальній владі достеменно та найбільш повно відомо спектр різноманітних проблем короткострокової, середньострокової та довгострокової перспективи на шляху реінтеграції до України деокупованих територій нашої держави.

Таке бачення поділяє також і Пенні Пріцкер – спеціальна представниця США з питань економічного відновлення України [9].

У своєму виступі на форумі "Все відновлення є місцевим", зорганізованому Німецьким фондом Маршалла напередодні 3-ї міжнародної Конференції з відновлення України Пенні Пріцкер зауважила, що Україна має вікно можливостей трансформувати свою економіку, переорієнтувати країну на шлях інтеграції до ЄС та НАТО та колективні інвестиції, усі зусилля, усі колективні зобов'язання, які представлені в багатьох частинах світу, ґрунтуються на хорошому врядуванні тих, хто керує реконструкцією [10].

Висновки. Зважаючи на низку стратегічних нормативно-правових актів України в сфері деокупації тимчасово окупованих територій України, органам місцевого самоврядування в Україні відводиться вагомий роль з реінтеграції деокупованих територій України. Власне такий підхід національного правового поля не є дивним. Адже місцеве самоврядування в Україні є важливою засадою конституційного ладу нашої держави, безумовним атрибутом демократичної держави, яку, звичайно, не без проблем, розбудовує Український народ за підтримки демократичного цивілізованого світу.

З огляду на це, функціонування місцевого самоврядування на основі принципу субсидіарності щодо реінтеграції деокупованих територій є найбільш ефективним напрямом успішного гармонійного возз'єднання вказаних раніше окупованих територій з Україною. При цьому, варто наголосити, що основний акцент в сфері реінтеграції деокупованих територій має бути сфокусований на людей, що проживають або повертаються чи селяться на таких деокупованих територіях. Саме контекстом органічного об'єднання людей навколо цінностей культурного, економічного, соціального, політичного, духовно-ідеологічного життя України після деокупації має бути наповнена муніципальна та державна політика. Це забезпечить можливість в стислі терміни розбудувати систему горизонтальних відносин між самими громадянами як членами територіальних громад на деокупованих територіях, між громадянами та військовими адміністраціями, а в подальшому новообра-

ними органами місцевого самоврядування та їх посадовими особами, між громадянами, інститутами громадянського суспільства та інституціями Української держави.

Самий такий підхід активної муніципальної політики поєднаний з державною підтримкою на основі врахування місцевих потреб, запитів та особливостей деокупованих територій забезпечить їх формалізацію, стале відновлення та послідує процвітання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. World leaders to gather in Swiss resort in attempt to forge Ukraine peace plan. The Guardian. Sat 15 Jun 2024. URL: <https://www.theguardian.com/world/article/2024/jun/15/world-leaders-to-gather-in-swiss-resort-in-attempt-to-forge-ukraine-peace-plan> (date of access: 14.07.2024).
2. Munich Security Conference 2024: Agenda and Recordings. URL: <https://securityconference.org/en/msc-2024/agenda>(date of access: 14.07.2024).
3. Ukraine Recovery Conference URC2024 11-12 June 2024, Berlin Germany. URL: <https://www.urc-international.com> (date of access: 14.07.2024).
4. Про затвердження рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Про запровадження національної системи стійкості: Указ Президента України від 27 вересня 2021 року № 479/2021. *Офіційний вісник України*. 2021. № 79. Ст. 4992. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/479/2021#n11> (дата звернення: 14.07.2024).
5. Про схвалення Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023–2025 роках: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 7 квітня 2023 р. № 312-р. *Офіційний вісник України*. 2023. № 44. Ст. 2357. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/312-2023-%D1%80#Text> (дата звернення: 14.07.2024).
6. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 березня 2021 року «Про Стратегію деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя»: Указ Президента України від 24 березня 2021 року № 117/2021. *Офіційний вісник України*. 2022. № 66. Ст. 3959. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/579/2022#Text/>
7. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 року.

- URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text (дата звернення: 14.07.2024).
8. Мошак О.В. Правовий зміст принципу субсидіарності в умовах євроінтеграції України. *Lex portus*. № 3 (5). 2017. С. 35–48.
  9. Antony J. Blinken, secretary of state. Announcing the U.S. Special Representative for Ukraine's Economic Recovery URL: <https://www.state.gov/announcing-the-u-s-special-representative-for-ukraines-economic-recovery> (date of access: 14.07.2024).
  10. Пенні Пріцкер. Від лідерства в Києві залежить успіх відновлення України. *Голос Америки (VOA)*. 10 червня 2024 р. URL: <https://www.holosameryky.com/a/penny-pritzker-pro-vidnovlennia-ukrayiny/7650261.html> (дата звернення: 14.07.2024).